

Laisvė ar gerovė?

Atmintinė ateinantiesiems ir išeinantiesiems

Dr. Ričardas Kalytis

Gera pasakyta, kad tauta siekianti laisvės žus, tauta siekianti gerovės žus. Reikia siekti ir laisvės, ir gerovės kartu. Pridursime - visiems. Jau dabar matome, kokius pavojus valstybei kelia iškreipta gerovės problema; tie, kurie fiziškai kovojo už laisvę, jau seniai žuvo (mes net paminklo jiems nepastatėme), tie, kurie mūsų laisvės priešaušryje vadovavosi vien idealistiniais siekais, atsidūrė šalikelėje su tuščiomis kišenėmis. Dabar didžiausią galią ir garbę turi tie, kurie į pirmą vietą statė savo gerovę. Jie nežuvo, nes tautos gyvastį palaikė pirmieji, idealistai. Dabar norima viską užmiršti ir primesti tautai status quo. Tačiau reikia įsisąmoninti, jog tautos atmintis yra gili. Norint ramybės, ieškant didesnės ar mažesnės teisybės įgyvendinimo pagrindų, anksčiau ar vėliau teks grįžti prie mūsų suveltos gerovės. Nesutvarkyti arba iškreiptai sutvarkyti įstatymai dabar leidžia kai kam susikurti nepelnytą gerovę kitų sąskaita, kas kelia ir kels nesantaiką tautoje.

Žemė

Žemės reforma įgyvendinta būdu, kokio nebuvo nuo Žygimanto Augusto valakų reformos (16 a). Valdžios, kurių nepasvertus veiksmus gal paskatino ilgai gyvavusi ir neužmirštama bolševikinė idėja, išdrisę laisvai atiminėti žemę iš vienu ir atidavinėti kitiems, užsikrovė didele istorine atsakomybe. Tik prisiminkime svetimos žemės išdalijimą pirmiesiems „ūkininkams“ trihektarininkams, „žaliąsias zonas“. Dabar sukčiavimu įgyjama žemė yra taip pat tos idėjos tęsinys, tik kita forma, kuriai valstybė vis negali pastatyti užkardos. Mada tapęs sukčiavimas, kai brangiai apmokami valdininkai pusvelčiui įgyja nusigyvenusių valstiečių sodybas, paliks gilius veltėdžiavimo pėdsakus mūsų kaimė. Sakykite, kaip atrodys mūsų apdainuotas kaimas, turėjęs sakralines vietas: paežeres, maudykles, gyvulių girdyklas, atbradus, kai ras tvoras su užrašu „privati valda“? Tai tolygu mūsų istoriškai suformuotų šventovių praradimui; ne tik bus nuskurdinta mūsų tautos dvasia, bet ir paliks ateinančioms kartoms neišspręstą konfliktą, nuolatinę įtampą. Sakykite, kas yra „valstybinė žemė“, kurią dabar taip dosniai pasiruošę dalinti valdininkai pagal nustatytą „eiliškumą“? Ar ta žemė ne tų, kurie savo šeimos paveldo testinumą užkasė šaltosiose Sibiro žemėse, sribynuose ir gerasirdiškuose Vakaruose? Gal žemei negalioja Civilinio kodekso nustatytas net šeštos eilės palikuonių paveldimumas? Kokia teise ši turtą taip mielai priglobė valstybė? Išvis nesuprantamas valstybės saldus potraukis piliečių žemei; kam reikalinga valstybei papildoma našta globoti jų žemę, mokėti kompensacijas, formuoti valstybės žemės fondą, dalyti, užsikrauti begalinius finansinius išpareigojimus? Problemą išspręstų visuotinai sugrąžinta žemės nuosavybė ir paliktas žemės disponavimas savininkų nuožiūrai. Ar įmanoma taip dalinant žemę sukurti visuotinę gerovę? Vargu.

Valstybės turtas

Per keliolika metų patyrėme, kas nutiko su mūsų pačių per okupacijos metus sukurtu turtu. Kukliai vertinant, vals-

tybė nesugebėjo jo panaudoti tautos gerovei. Reikia pripažinti, jog gremėzdiškos sovietinės gamyklos, skirtos tenkinti imperijos poreikius, negalėjo sėkmingai prisitaikyti prie naujų poreikių, tačiau beatodairiškai jų sunaikinimas drauge naikino daug nacionalinio turto. Nepaisant anų gamyklų atsilikimo, jose buvo daug brangių importinių įrengimų, kurie galėjo būti sėkmingai panaudoti aukštos kokybės produkcijos gamybai. Galėjo ... Deja, tik nedaugelis gamyklų sugebėjo sėkmingai išeiti į rinkos ekonomiką. Dar gelbėjo tai, kad jos atsidūrė gabiose kūrybingose rankose.

Reikia pripažinti, kad imperijos griūtis išvakarėse mes turėjome nemažai kūrybingo personalo, gebėjusio kurti pakankamai gerus gaminius, daryti išradimus, tačiau to meto biurokratinė sistema ir visuotinis uždarymas galimybes ribojo. Tikra nelaimė, kad privatizacijos metu kūrybingosios pajėgos nebuvo įvertintos, gamyklų pasisavinimas vyko nepamatuotu būdu; jas pradžioje apiplėšė tuometiniai vadovai, o užvaldė nevykėliai. Brangiausi įrengimai buvo išgrobstyti, išvežti į kaimynines valstybes, daugelis atsidūrė metalo laužynuose, o jų labai reikėjo smulkiesiems verslininkams. Taip atsitiko ir su patalpomis. Paleidę tūkstančius pavaldinių bedarbių, gerovę ir laisvę sau susikūrė „gabieji“ senieji vadovai. Buvo prarastas didžiausias turtas, prarasta, atstumta ilgai ugdyta kvalifikuota karta: inžinieriai, konstruktoriai, technologai, šaltkalviai.

Ji niekad nebegalės pasiekti sau gerovės, be jos visuomenė negalės pasiekti gerovės, nes nekvalifikuota tauta negali būti turtinga; kiek laiko ruošime naują kartą, tiek atitolinsime savo gerovę.

Apie kolchozuose sukurtą kolektyvinį turtą koku kalbėti. Vienas vertintojas pastebėjo, jog turtas buvo padalintas labai teisingai: „vieniems - plytos, kitiems - šiferis“. Ne, ne visas turtas buvo šitaip sunaikintas. Dalis turto, ypač technikos, taip pat atsidūrė gabijų rankose, kurie ir ėmė kurti naują ūkį, kas nesmerktina pažangos prasme, tačiau tai vyko kitų gerovės sąskaita. Žemdirbys, atgavęs savo išsvajotąją žemę, pajuto, jog ta žemė be technikos - bevertė. Jis tapo ūkininku be arklio. Ką gali toks ūkis, aiškinti nereikia. Vienintelė išeitis - tą žemę nuomoti arba parduoti kainomis, kurias diktuoja stambieji. Kokia gerovė laukia bežemių ūkininkų ir jų vaikų, ar atsakys valstybė?

Litas

Toks pirmasis mūsų piniginis vienetas buvo įvestas 1922 m. liepos 18 d., pakeičiant anuomet Lietuvoje buvusius mokamuosius ženklus - ostmarkes, ostrublius, vokiečių valstybės markes. Pakeitimas greitai sutvirtino valstybės ekonomiką: prekybą, gamybą, investicijas. Antrasis Lito įvedimas 1993 m. prisidėjo prie ekonominės nelygybės sukūrimo ne darbu, verslu, o machinacijomis. Pirmasis Lito komitetas dar minėjo teisę keisti legaliai uždirbtus pinigus. Antrasis tą užuominą atmetė ir pakeitė visus visiems, visus, iš visur atsiradusius rublius, neatsižvelgus į jų kilmę. Teisėtai mūsų piliečių uždirbti pinigai taupomosiose kasose buvo nuvertinti šimtą kartų. Taip per vieną naktį vieni tapo milijonieriais, kiti elgetomis. O dar klausiamo, iš kur atsirado milijonieriai? Nereikėjo iš Rusijos vežti šimtais tonų metalo, užteko atsivežti iš ten toną beverčių rublių.

Paminėjome keletą dalykų, kurie esminiai paveikė mūsų gerovę. Skaudu, jog tų metų seimai ir vyriausybės leido kurti gerovę vieniems, ignoruoti kitus. Šito istorija neužmirš. Labiausia norėtų užmiršti tie, kurie pasinaudojo tarsi netyčia nukritusiomis privilegijomis. Dabar išlindo tie, kurie gerovę pasigrobė pirmieji. Jie kaltina tuos gerovės dalintojus, kurių dėka tapo turčiais. Jie nesiruošia atstatyti teisingumą, dalintis savais turtais, dabar jiems atiduokite valdžią (valdžia jų gerovės garantija). Jie dabar geri, gražiai kalba, nusižemina ir nepiktai, kaip sakoma, kiaulystę daro ir nepyksta.